

УДК 32:341.2

Вікторія Мальована

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті розглянуто становлення і розвиток стратегічних комунікацій країн Західної Європи, а саме: Великобританії, Німеччини, Франції. А також приділено увагу огляду досвіду цих країн для перспективи використання в Україні через події, що відбуваються в країні та у світі зокрема.

Ключові слова: стратегічні комунікації, країни Західної Європи, Франція, Німеччина, Великобританія, публічна дипломатія.

Постановка проблеми. Сьогодні необхідність розроблення єдиної комунікативної стратегії, яка б містила всі комунікативні методи й інструменти, орієнтовані на досягнення стратегічних цілей країни на міжнародній арені, стає все більш актуальною. Стратегічний підхід до процесу комунікації передбачає не лише використання традиційних категорій та вплив на суспільно-психологічні структури соціуму, але й фундаментальні процеси, які лежать в основі завдань безпеки країни та забезпечення її державних інтересів.

Отже, актуальність роботи визначається потребою розглянути стратегічні комунікації як важливе явище сучасності для ефективної взаємодії на рівні акторів міжнародних відносин, їхні особливості, інструменти та, насамперед, вивчити кейси практичної реалізації з боку країн Німеччини, Франції та Великої Британії для України на тлі російської агресії, що переросло у повномасштабну війну з лютого 2022 року.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. У процесі написання роботи було використано ряд джерел, що

висвітлюють різноманітні аспекти досліджуваної теми. Розгляд питання стратегічних комунікацій спирався на аналіз даних провідних науково-експертних центрів, зокрема Чатем Хаус та Ренд Корпорейшн [1], а також на аналіз об'єднаної доктрини 2011 року [2]. Автором були залучені дані Офіційного сайту Міністерства Оборони України [7] та Інформагенства арміяInform [8]. Ознайомившись з роботою Пола Корніша, Джуліана Ліндлі-Френча і Клера Йорка [1], авторкою було досліджено досвід Сполученого Королівства Великої Британії щодо створення ефективного механізму стратегічних комунікацій як найважливішого елемента системи інформаційної безпеки держави. Стаття Макаренко Євгена [6] дала змогу проаналізувати сучасні інформаційні загрози та можливості протидіяти їм в Україні. Науковий доробок Наталії Зовісло-Грюневальд та Франца Бейцінгера [11] надав можливості проаналізувати досвід здійснення стратегічних комунікацій силовими структурами зарубіжних країн. Напрцювання Герта Целлера [10] щодо комунікації та співпраці між вибраними урядовими організаціями та організаціями, що виконують завдання безпеки в більших оперативних ситуаціях, як і напрацювання Пауля Вестенкірхнера [9], дозволили розглянути планування стратегічних комунікацій на міжнародному рівні. Відомі державні сайти Франції [3; 4; 5] дали змогу детально дослідити ефективність роботи електронного уряду у Франції та особливості його роботи, особливо запуск Інтернет-голосування для професійних виборів. Залучення значної кількості розглянутих джерел дозволяє автору сподіватися на дотримання принципу об'єктивності наукового аналізу.

Метою статті є виявлення особливостей досвіду використання стратегічних комунікацій Німеччиною, Францією та Великою Британією.

Виклад основного матеріалу. Згідно з національною доктриною, опублікованою в 2011 році Міністерством оборони Великої Британії, стратегічні комунікації залучаються до просування національних інтересів для впливу на поведінку цільових акторів [1].

В Об'єднаній Доктрині 2019 року зі стратегічних комунікацій Сполученого Королівства вказано, що військовослужбовці є одними із чотирьох рівнів сили держави. Окрім цього, у Доктрині наголошується, що спрямування Стратегічних комунікацій має два елементи. По-перше, діяльність у питаннях оборони має бути усвідомленою і спланованою в діях, словах та відображенні. По-друге, мають бути забезпечені послідовність, постійність та узгодження діяльності, зображення та слів, пріоритетів [2].

Відповідно до оцінки ефективності, стратегічні комунікації, по суті, є атрибутом військового процесу, внаслідок чого їх потенціал використовується країною.

Реалізація стратегічних комунікацій Великою Британією відбувається послідовно. До прикладу, у березні 2015 року було оголошено про запуск трастового фонду зі стратегічної комунікації НАТО і Великої Британії, які домовилися посилити стратегічні комунікації для боротьби з російською пропагандою і гібридною військовою загрозою Україні, Молдові і Грузії. Також було запропоновано створити під егідою НАТО трастовий фонд підтримки України, який би займався протидією російській пропаганді [6].

Зокрема Британські інструктори мають значний досвід участі в бойових операціях Іраку й Афганістану та навчають військовослужбовців відповідно до сучасних стандартів НАТО як в межах країни, так і на міжнародному рівні для посилення спроможностей у питаннях реформування відомства, трансформації

системи об'єднаного керівництва й управління силами оборони.

Незмінність надійної підтримки України Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії наразі відіграє без перебільшення важливу роль. Збройні сили України беруть за приклад досвід Збройних сил Великої Британії і використовують отримані знання на практиці.

Саме з 2014 року співпраця та щоденна спільна поточна робота набула нового актуального значення, що було пов'язано з початком збройної агресії Російської Федерації проти України. З 2015 року у відповідь на запит від Уряду України Велика Британія надає українському оборонному відомству консультативно-дорадчу допомогу з боку інструкторів Збройних сил Великої Британії в рамках операції «ORBITAL» [7]. Станом натеper більше 20 тисяч військовослужбовців Збройних сил України пройшли навчання в рамках місії «ORBITAL» в Україні, під час навчання було проведено понад 400 курсів [7]. Навчання проводиться за такими шістьма модулями: вогнева підготовка, тактична медицина, інженерна підготовка, підготовка зі зв'язку та військова топографія [6].

У 2018 році Велика Британія розширила поле діяльності місії та розпочала навчання військовослужбовців українських Військово-морських сил.

У 2019 році Велика Британія продовжила роботу місії на три роки – до березня 2023 р. Того ж року, на базі Міністерства оборони України відбулися тренінги за участю фахівців зі Сполученого Королівства та Сполучених Штатів Америки щодо розвитку окремих складових частин системи стратегічних комунікацій.

Досвід Великої Британії використовується не лише в рамках реформування вітчизняного оборонного відомства, а й під час реформи системи

державних комунікацій всієї країни, яка є необхідною передумовою для успішного проведення реформ та побудови нового типу відносин держави та громадян.

Як зазначали Зовісло-Грюневальд Н., Бейцінгер Ф. комунікація має фундаментальне значення для створення безпеки Німеччини. Це означає, що активний стратегічний контроль і управління підрозділами Бундесверу є стратегічним фактором успіху організаційних дій [11].

Представники Бундесверського планового управління представили у 2016 році концепцію стратегічного спілкування (StratCom). Це було перевірено під час багатонаціональної кадрової роботи в штаті Енкюпінг, Швеція.

Обізнаність у сфері стратегічних комунікацій майбутніх офіцерів Бундесверу починається ще у військових навчальних закладах, прикладом чого може стати Академія інформації та комунікації (АІК). Вона існує в структурі як науково-освітній підрозділ і її рекомендації та розробки спрямовані, головним чином, на підтримку позитивного іміджу Бундесверу в суспільстві. В рамках Академії проводяться також різноманітні зустрічі для діалогу Бундесверу та суспільства. Конференції і семінари тривають від декількох годин до декілька днів і збирають тисячні аудиторії. Військові фахівці, які задіяні в цій роботі, організують семінари з питань безпеки.

Новим у роботі військових є проведення загальних занять з медіа підготовки зі студентами цивільних профільних вишів. До цієї роботи запрошуються члени федерального союзу вищої школи (BSH), що займаються дослідженням політики безпеки, різноманітні фахівці з питань національної та міжнародної безпеки. Отже така робота уможливорює діалог між суб'єктами навчання та тими, хто створює безпеку. Керівництво Академії управління Бундесверу наголошує на необхідності

переосмислення традиційних підходів до навчання у сфері комунікації, мотивуючи це необхідністю сучасної концепції стратегічної взаємодії та підвищення професійної компетенції [10].

Активна робота проводиться і в Центрі компетенції військово-повітряних сил НАТО в Калкарі за підтримки *das Strat Com*. Розглядається питання про те, як боротися з «кампаніями дезінформації» проти Люфтваффе (ВПС Німеччини).

Наразі 12 липня 2023 року у Берліні проходив дводенний українсько-німецький семінар у сфері стратегічних комунікацій задля обміну досвідом у сфері боротьби з дезінформацією та втілення проєктів культурної дипломатії. Від України захід відкривала перша заступниця міністра закордонних справ Еміне Джапарова. В результаті Україна готова ділитися найкращими практиками з партнерами, вивчати їх досвід та пропозиції, а також здійснювати скоординовані кроки задля донесення до іноземних аудиторій правди про російську агресію проти України, спростування російських фейків, протистояння російській пропаганді та дезінформації [8].

Отже, для ефективної реалізації здійснення стратегічних комунікацій майбутніми офіцерами України у процесі професійного становлення є введення до програми фахової підготовки ґрунтовного курсу стратегічних комунікацій з глибоким вивченням основних принципів функціонування інформаційного простору та інформаційних структур, публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, просування цілей держави, формування іміджевої політики військових України, ефективного співробітництва між усіма ланками системи безпеки і оборони тощо. У цьому напрямі доцільними є використання всього раціонального, яке з успіхом застосовується під час професійної підготовки майбутніх офіцерів Бундесверу. Проте не можна повністю копіювати цей досвід, важливим

є урахування особливостей нашої держави, силових структур та процесу професійної підготовки військових суб'єктів навчання. Практичну реалізацію зазначеного розглядаємо як перспективу подальшого дослідження проблеми здійснення стратегічних комунікацій майбутніми офіцерами військових вишів України.

Реалізацію національних програм впровадження інноваційних технологій у сферу державного керування — під умовно назвою «електронний уряд».

Серед головних етапів впровадження електронного уряду во Франції можна виділити етап стратегічного планування та етап безпосередньої реалізації. У ході першого етапу, який розпочався в січні 1998 року, була погоджена й затверджена всіма органами державної влади генеральна стратегія формування в країні «інформаційного суспільства» і побудови структур «електронного уряду». Метою цієї програми було прискорити формування інформаційного суспільства й забезпечити його доступність для людини. У програмі були враховані: реальні можливості, які має для побудови загальнонаціональної й загальнодоступної системи інформаційних послуг Франція; позитивний і негативний досвід країн світу, що накопичився в процесі створення подібних систем; основні вимоги та параметри плану «Електронна Європа 2002».

Етапи плану PAGESI (план дій уряду по створенню електронного суспільства) включали до себе:

- відкриття до кінця 2000 р. загального доступу до державних служб і документів; організація високошвидкісного доступу до Інтернету;
- підтримка навчання, досліджень;
- прискорення розвитку сфери інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) [3].

Для того, щоб більш чітко зрозуміти специфіку електронного уряду Франції необхідно з'ясувати його інфраструктуру.

Інфраструктура Е-уряду Франції включає до себе декілька порталів. Серед них:

- Портал Service-Public.fr. Це державний Інтернет-портал, який діє з жовтня 2000 р. Він відкрив доступ до 2,6 тис. державних веб-вузлів Франції, а також майже до 2 тис. європейських і міжнародних веб-вузлів.
- Портал service-public.fr. пропонує користувачам посилання до сайтів із суспільною інформацією, а також пропонується завантажити в он-лайн більш ніж 1 тис. офіційних форм, довідок та ін [4].
- Портал Адміністрація 24г/24 (Administration24г/24). Створений у січні 2007 р. Портал є універсальним магазином, в якому громадяни і бізнес-структури можуть здійснити будь-які операції в он-лайн режимі 24 години на добу 7 днів на тиждень. Важливо відмітити, що Administration24г/24 підтримує єдиний електронний підпис.
- Портал Mon.service-public.fr. Тобто портал забезпечить особистий доступ до багатьох державних послуг, доступних в он-лайн режимі.

У Франції також створили державний орган, який відстежує пропагандистські наративи, зокрема й російські. Про це заявляв французький політолог та експерт з міжнародних відносин Ніколя Тензер під час дискусії «Інструменти кремлівської пропаганди у війні проти Європи», яку організовував Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, — повідомили Укрінформу у пресслужбі Центру. З вересня 2021 року було створено новий орган у рамках Директорату безпеки оборони. І, власне, завдання цього органу — визначати такі пропагандистські наративи. Це дуже важливий крок. Цей орган намагається зрозуміти, які наративи лежать в основі Russia Today, Sputnik та інших таких медіа. Вони також досліджують наративи праворадикальних сайтів та інших публікацій, які створюють радикальні групи [5].

Досвід Франції по реалізації проектів по створенню електронного уряду і впровадженню інформаційних технологій є досить корисним і може бути використаним у процесі створення електронного уряду в Україні. Він також потрібний для того, аби уникнути деяких помилок і максимізувати показники повернення інвестицій. Досвід створення електронного уряду у Франції, а також в інших країнах світу показує, що впровадження електронного уряду може й повинне здійснюватися різними способами залежно від конкретно існуючих у кожній країні умов. Однак незалежно від таких умов при формуванні концепції і стратегії електронного уряду мають обов'язково враховуватися інтереси всіх взаємодіючих сторін, тобто всіх громадян та органів влади всіх рівнів, починаючи з центрального уряду й до органів місцевого самоврядування.

Висновки. В умовах повномасштабної війни Україна, ЄС і НАТО мають спільно працювати над захистом своїх інформаційних кордонів і гарантуванням інформаційної безпеки. Водночас Україні слід відштовхуватись не тільки від необхідності нинішньої потреби у захисті від російської пропаганди, але й підходити до цього питання комплексно, з перспективою побудови майбутнього інформаційного простору держави та власного національного нарративу.

Як зазначила представник Центру передового досвіду НАТО із стратегічних комунікацій Даце Кундрате під час міжнародного круглого столу «Україна-НАТО: Невійськова співпраця як спільна відповідь на гібридні загрози» у лютому 2017 року у Києві, у протидії пропаганді і дезінформації важливими є такі моменти: підвищення рівня поінформованості суспільства та усвідомлення ним небезпеки агресії; недопущення подачі інформації, яка виходить за межі звичного для людини інформування; врахування швидкості поширення інформації через соціальні

мережі; розвиток співпраці між інформаційними волонтерами; відповідність інформаційних меседжів реальним діям. (8) Інформаційна сфера має стати простором не тільки для допомоги НАТО та ЄС Україні, але й для перейняття і врахування на практиці знань і досвіду, які отримала Україна у протидії російській пропаганді, щоб спільно гарантувати інформаційну безпеку. Одним з напрямків співпраці України з ЄС і НАТО має стати підвищення рівня поінформованості населення сусідніх з Україною країн-членів обох організацій з метою покращення в них громадської думки про Україну та ефективної протидії російській пропаганді, яка там активно поширюється Кремлем.

Важливим є продовження активної співпраці із Групою стратегічних комунікацій ЄС (StratCom East), ефективне використання інструментів публічної дипломатії, залучення НУО, експертів, культурних діячів. Посилення співпраці з європейськими аналітичними центрами щодо протидії російській пропаганді сприятиме збільшенню взаємної поінформованості суспільств України та країн-членів ЄС і НАТО, зміцненню безпеки, зростанню довіри, та відстоюванню спільних цінностей.

Підсумовуючи, Україна може використати досвід Альянсу з повернення під урядовий контроль територій, які тимчасово контролювалися незаконними збройними формуваннями, та гарантування соціальної безпеки місцевого населення і вимушених переселенців. В основу комунікаційної стратегії має бути покладена довіра населення до місцевих органів влади, центральних органів влади і міжнародних організацій, зокрема ЄС і НАТО. В той же час Україна може передати ЄС і НАТО свій досвід із стратегічних комунікацій у зоні бойових дій на Сході України та протидії інформаційним загрозам в умовах неконвенційної та збройної агресії.

Україна розвиває стратегічні комунікації, але вони повинні стати одним з ключових напрямів діяльності та сприйматися в Україні не як кампанія зі зв'язків з громадськістю, а як стратегічне планування. Тому, раціонально вибудовані стратегічні комунікації з усіх важливих питань із США, НАТО та ЄС матимуть визначальне значення для партнерства України в трансатлантичному та європейському форматах.

Список літератури:

1. Cornish, P., Lindley-French, J., & Yorke, C. Strategic communications and national strategy. Chatham House. 2011. URL: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/r0911es%E2%80%93strategiccommunications.pdf> (дата звернення: 06.04.2024)
2. Guidance. Defence strategic communication: an approach to formulating and executing strategy JDN 2/19. URL: <https://www.gov.uk/> (дата звернення: 06.04.2024)
3. France Pilots Internet Voting for Professional Elections. 2004. URL: http://www.tbs-sct.gc.ca/pkiicp/pkiinpractice/efforts/2004/11/scan-analyse_e.rtf (дата звернення: 06.04.2024)
4. French e Government: some good examples. 2005. URL: <http://idcorner.org/2005/03/18/e-government-infranceseveral-good-architecture-principles-and-one-oddy> (дата звернення: 06.04.2024)
5. «France — Actors». 2008. URL: <http://www.epractice.eu/document/3348> (дата звернення: 06.04.2024)
6. Makarenko E. A. Strategic communications in international relations. 2002. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/viewfile/3117/2798 (дата звернення: 06.04.2024)
7. Official website of the Ministry of Defense of Ukraine. 2020. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2020/08/19/golovnokomanduvach-zbrojnih-sil-ukrain>. (дата звернення: 06.04.2024)
8. Ukraine and Germany started systematic cooperation in the field of strategic communications. 2023. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/07/12/ukrayina-ta-nimechchyna-zapochatkuvaly-systemnu-spivpracyu-u-sferistrategichnyh-komunikacij/> (дата звернення: 06.04.2024)
9. Westenkirchner P. Planungsamt erprobt Strategische Kommunikation. 2019. URL: www.bundeswehr.de/portal. (дата звернення: 06.04.2024)
10. Zoller G. Kommunikation und Kooperation zwischen ausgewählten Organisationen der Behörden und Organisationen mit Sicherheitsaufgaben bei größeren Einsatzlagen – Erfolgskritische Faktoren des Prozessmanagements. 2018. URL: <http://nbnresolving.de/urn/resolving.org:urn:nbn:de:bsz:59051-p30001-9> (дата звернення: 06.04.2024)
11. Zowislo-Grünwald N., Beitzinger F. Strategische Kommunikation in der Bundeswehr. 2020. URL: <http://strategiccommunication.bwi.u-nibw-muenchen.de>. (дата звернення: 06.04.2024)

Maliyova V. I. – student of the Faculty of International Relations, Political Science and Sociology of Odesa I. I. Mechnikov National University.

STRATEGIC COMMUNICATIONS OF WESTERN EUROPEAN COUNTRIES: EXPERIENCE FOR UKRAINE

This article is aimed to find out the principles of strategic communications of Great Britain, determine the tools and structural and functional characteristics of strategic communications in Germany,

investigate the practical formation of France's strategic communications and analyze the potential of Ukraine's strategic communications based on the experience of EU countries.

Key words: *strategic communications, Western European countries, France, Germany, Great Britain, public diplomacy.*

*Рекомендовано до друку –
к. політ. н., доцент Грабіна Г. В.*

Стаття надійшла в редакцію 14.05.2024